

SISUKORD

1	Sotsiaalne	3
1.1	Õppeaine kirjeldus	3
2	5. klass ajalugu	6
3	6. klass ajalugu	11
4	7. klass ajalugu	20
5	8. klass ajalugu	25
6	9. klass ajalugu	33
7	6. klass ühiskonnaõpetus	41
2.1	Õppeaine kirjeldus	41
8	Hindamine	43
9	9. klass ühiskonnaõpetus	49
10	2. klass inimeseõpetus	60
3.1	Õppeaine kirjeldus	60
11	3. klass inimeseõpetus	69
12	5. klass inimeseõpetus	76

13	6. klass inimeseõpetus	83
14	7. klass inimeseõpetus	89
15	8. klass inimeseõpetus	95

1 Sotsiaalsed

1. Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajaloo. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, Internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja

ajaloouurija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus, oskus analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste taset kirjeldatakse kooliastme lõpul õpitulemustena.

Õppetegevuses on oluline rakendada mitmekesist metoodikat, mis võimaldab õpilastel aktiivselt osaleda õppetegevuses, arendada oma õpioskusi, teha järeldusi, kujundada ja väljendada oma arvamust ajaloosündmuste või -nähtuste kohta. Ajalooprobleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooteadvus.

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised) jne;

Ajaloo õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavate õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartidega, allikmaterjaliga, piltidega, pikaajaliste projektide, referaatide ja uurimistööde koostamist, arutluse kirjutamist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Projektülesande ja iseseisvate uurimistööde hindamisel tuleb jälgida ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust. Arutluse hindamisel tuleb arvestada teemast arusaamist ja selle avamist; töö loogilist ülesehitust (sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte); oma seisukoha esitamist ja selle põhjendamist konkreetsete näidetega; seoste loomise ja järelduste tegemise oskust. Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärust informatsiooni edasikandmisel.

2 5. klass ajalugu

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Teema „Ajaarvamine“ läbimise järel õpilane:</p> <p>1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;</p> <p>2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;</p>	<p>Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.</p>	<p>1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;</p> <p>2) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega, kasutab kontekstis ajalooallikatega</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, intervjuu küsimuste koostamine, ajalooteemalised filmid.</p> <p>Kunstiõpetus: ajalooline arhitektuur ja filmikunst.</p> <p>Käsitöö ja tööõpetus: mõõdulint kui ajatelg.</p> <p>Muusika: erinevad muusikastiilid</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;</p> <p>4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;</p> <p>5) kasutab ajalookaarti.</p>		<p>seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;</p> <p>3) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;</p> <p>4) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;</p> <p>5) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;</p> <p>6) kasutab ajalookaarti.</p>	<p>Matemaatika: positiivsed ja negatiivsed arvud – töö ajateljega.</p> <p>Kunstiõpetus: skulptuur, vaasimaal.</p>
<p>Teema „Ajaloallikad” läbimise järel õpilane:</p> <p>1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest;</p> <p>2) töötab lihtsamate allikatega;</p>	<p>Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.</p>	<p>väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: funktsionaalne lugemine, intervjuu küsimuste koostamine.</p> <p>Kunstiõpetus: ajalooline arhitektuur ja filmikunst</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: film</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.</p>		<p>nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt;</p>	<p>„Nimed marmortahvil“. Käsitöö ja tööõpetus: möödulint kui ajatelg. Muusika: Mozart. Matemaatika: positiivsed ja negatiivsed arvud – töö ajateljega. Kunstiõpetus: skulptuur, vaasimaal. Eesti keel ja kirjandus: tähestikkirja areng. Kehaline kasvatus: olümpiamängude ajalugu. Kunstiõpetus: Vana-Hiina terrakotasõdurid, arheoloogide poolt tehtavad välja kaevamiste</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
			<p>joonised.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: üriku teksti koostamine.</p> <p>Kunstiõpetus: ajalooüriku kaunistamine.</p> <p>Tehnoloogiaõpetus ja käsitöö: üriku valmistamine.</p> <p>Kunstiõpetus: muuseumid Eestis ja maailmas,</p>
<p>Teema „Eluolu” läbimise järel õpilane:</p> <p>1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu;</p> <p>2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;</p>	<p>Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.</p>	<p>sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: töö erinevate teatmeteostega, müüdid, komöödia, tragöödia.</p> <p>Matemaatika: töö ajateljega.</p> <p>Kunstiõpetus: postkaardid, esemete joonistamine</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;</p> <p>4) kasutab ajalookaarti.</p>		<p>reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;</p>	<p>ajateljele, plakat, fotokunst.</p> <p>Geograafia: töö kaardiga, atlasega</p> <p>Ühiskonnaõpetus: erinevad riigikorrad, religioonid, inimõigused, diktatuurid</p>
<p>Teema „Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud“ läbimise järel õpilane:</p> <p>1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, inimeste eluolu minevikus;</p> <p>2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;</p> <p>3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;</p> <p>4) kasutab ajalookaarti.</p>	<p>Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.</p>	<p>õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitud, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust;</p>	<p>Kunst: püramiidid, seinamaalid, surimask, arhitektuur, skulptuur, fresko, viikingilaevad, viikingid, rõivamood</p> <p>Matemaatika: püramiid, töö ajateljega</p> <p>Loodusõpetus: vulkaanid, looduskatastroofid, maakera, globaalprobleemid tänapäeva maailmas</p> <p>Eesti keel ja kirjandus: saagad, ruunid, „Liivimaa kroonika“,</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
			<p>lühiteksti koostamine, jutukese vormistamine, piibel, „Uus testament“, raamatu ajalugu, aabits, ärkamisaeg, „Kalevipoeg“</p> <p>Kehaline kasvatus: olümpiamängud, Eesti sportlased</p> <p>Arvutiõpetus: Power Pointis</p> <p>esitluse koostamine.</p> <p>Muusika: erinevate ajastute muusikastiilid</p>

3 6. klass ajalugu

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Mõistab, kuidas toimib ajaarvamine.</p> <p>2. Teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest.</p>	<p>Sissejuhatus</p> <p>1. Maa, inimene, aeg, ajaarvamine</p> <p>2. Ajalugu ja ajalooallikad, allikmaterjalide tõlgendamine</p>	<p>1. Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p> <p>2. Organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.</p>	<p>1. Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
3. Töötab lihtsamate allikatega, kasutab ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas.		3. Väljendab end selgelt ja asjakohaselt.	2. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt
1. Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid. 2. Näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine. 3. Teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine.	<p>Muinasaeg</p> <p>Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloostus</p> <p>1. Kiviaja inimese tegevusalad</p> <p>2. Põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng</p> <p>3. Metallide kasutusele võtmine</p> <p>4. Eesti muinasaja üldiseloostus: Pulli, Kunda</p> <p>5. Kordamine</p> <p>IKT :ETV saadete arhiiv (http://etv.err.ee/arhiiv.php)</p>	<p>1. Mõistab inimese eluviisi ajaloo jooksul toimunud arengut ja väärtushinnanguid.</p> <p>2. Teeb koostööd ja arvestada teisi.</p>	<p>1. Loodusõpetus: aed ja põld elukeskkonnana</p> <p>2. Tehnoloogia-õpetus: tehnika areng ajastute kaudu, lähtudes materjalidest ja töötlusviisidest</p> <p>3. Geograafia: põlluharimise esimesed piirkonnad kaardil, kiviaja asulad Eesti alal</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
	<p>IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee, youtube.com</p>		
<p>1. Selgitab miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid.</p> <p>2. Oskab näidata kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat.</p>	<p>Vanad Idamaad</p> <p>Vanaaja sisu ja üldiseloomustus</p> <p>1. Ajalised piirid</p> <p>2. Looduslikud olud</p>	<p>Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p>	
<p>1. Teab, milline oli vanaaja riiklik korraldus ning kes olid järgmised isikud: Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon.</p> <p>2. Kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel, tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas,</p>	<p>Vana-Egiptus</p> <p>1. Egiptuse riigikorraldus</p> <p>2. Egiptus võimsuse tipul: Thutmosis III, Ramses II, Thutanhamon</p> <p>3. Egiptlaste eluolu</p> <p>4. Egiptlaste religioon</p> <p>5. Egiptlaste kultuurisaavutused</p>	<p>1. Mõistab põhjuseid, tagajärgi ning nendevahelisi seoseid.</p> <p>2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p> <p>4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p>	<p>1. Kunstiõpetus</p> <p>2. Arhitektuur: püramiidid, templid</p> <p>3. Kirjandus</p> <p>4. Mütoloogia</p> <p>5. Tehnoloogia-õpetus</p> <p>6. Tehnika areng</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
astronoomias, oskab tuua näiteid kirjandusest, kujutavast kunstist, teab Egiptuse püramiide.	6. Kordamine		
1. Teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus. 2. Teab, kes oli Hammurapi. 3. Mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näited Mesopotaamia ajaloost. 3. Kirjeldab vanaaja elulaadi Mesopotaamias.	Mesopotaamia 1. Sumerid: linnad ja linnriigid, leiutised (ader, potikeder, ratas) 2. Babüloonia: Hammurapi seadused 3. Kultuurisaavutused Mesopotaamias, religioon 4. Eluolu 5. Kordamine	1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid. 2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. 4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.	1. Tehnoloogiaõpetus: ratas kui pöördeline leiutis inimkonna ajaloos 2. Kunstiõpetus: keraamika. Skulptuur. Skulptuuride modelleerimine savist. Reljeef
1. Teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon. 2. Teab, mis on Vana Testament.	Iisraeli ja Juuda riik 1. Ainujumala usk 2. Vana Testament	1. Teabekeskond 2. Kultuuriline identiteet 3. Väärtused ja kõlblus	Kirjandus: piiblilood, erinevate rahvaste müüdid

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
Mõistab, mida ühist ja iseloomulikku on Idamaade tsivilisatsioonides.	Kokkuvõtte Idamaade ajaloost IKT :ETV saadete arhiiv (http://etv.err.ee/arhiiv.php) IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee , youtube.com	1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid. 2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi. 4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.	
1. Oskab näidata kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat, Spartat. 2. Teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist.	Vana-Kreeka Vanim kõrgkultuur Euroopas 1. Kreeka loodus ja rahvastik 2. Kreeta ja Mükeene kultuur	1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.	1. Keskkond ja jätkusuutlik areng 2. Kultuuriline identiteet 3. Tehnoloogia ja innovatsioon 4. Väärtused ja kõlblus
1. Kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonna-korraldust Ateena ja	Kreeka linnriigid 1. Ühiskonna-korraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas		Kirjandus: teater

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal.</p> <p>2. Seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, hellenid.</p> <p>3. Tunneb Aleksander Suure osa ajaloos, teab tema vallutuste tagajärgi ning oskab näidata riigi laienemist hellenismi perioodil.</p>	<p>2. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale</p> <p>3. Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine</p> <p>4. Kordamine</p>		
<p>1. Teab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport.</p> <p>2. Jutustab olümpia-mängudest ja kreeka kunstist.</p>	<p>Vana-Kreeka kultuur ja eluolu</p> <p>1. Kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana</p> <p>2. Religioon ja mütoloogia: Homerose kangelaseepika</p> <p>3. Olümpiamängud</p>	<p>1. Mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nende vahelisi seoseid.</p> <p>2. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p> <p>4. Mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.</p>	<p>1. Kehaline kasvatus: olümpiamängud</p> <p>2. Kirjandus: teatri võlumaailm, müüdid, eepos</p> <p>Kunstiõpetus: skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3. Oskab nimetada tähtsamaid kreeka kultuuritegelasi.</p> <p>4. Püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning aru saada nende inimeste elulaadist.</p>	<p>4. Ajalookirjutus ja filosoofia</p> <p>5. Kreeka teater</p> <p>6. Kunst: arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal</p> <p>7. Hellenite igapäevaelu</p> <p>8. Hellenistlik kultuur</p> <p>9. Kordamine. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus</p> <p>10. Kordamine</p> <p>IKT :ETV saadete arhiiv (http://etv.err.ee/arhiiv.php)</p> <p>IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee, youtube.com</p>		

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot ja Roomat.</p> <p>2. Selgitab Rooma vabariigi riigikorda.</p>	<p>Rooma riigi tekkimine</p> <p>1. Looduslikud olud</p> <p>2. Rooma linna tekkimine</p> <p>3. Kuningad, vabariigi algus</p>	<p>1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p>	
<p>1. Oskab näidata kaardil Rooma riigi laienemist.</p> <p>2. Teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks.</p> <p>3. Seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk.</p>	<p>Rooma vabariik</p> <p>1. Rooma vallutab Itaalia.</p> <p>2. Rooma vallutused Ida-Vahemere maades</p> <p>3. Kodusõjad Roomas, Caesar, vabariigi lõpp</p> <p>4. Kordamine</p>	<p>1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p>	
<p>1. Selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda.</p> <p>2. Tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisriajal.</p>	<p>Rooma keisririik</p> <p>1. Ühiskondlik korraldus. Augustus</p> <p>2. Rooma impeerium ja selle lõhenemine</p>	<p>1. Analüüsib oma teadmisi ja oskusi.</p> <p>2. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.</p>	<p>1. Keskkond ja jätkusuutlik areng</p> <p>2. Kultuuriline identiteet</p> <p>3. Tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>4. Väärtused ja kõlblus</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
3. Teab, miks lõhenes Rooma keisririik.	3. Kordamine		
<p>1. Iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis, tunneb rooma kultuuri tähtsamaid tegelasi.</p> <p>2. Teab, kes oli Jeesus Kristus, mõistab kristluse tähtsust inimkonna ajaloos.</p> <p>3. Tunneb olulisi sündmusi Euroopa ajaloost, seostab neid omavahel; mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos; kasutab ajalookaarti.</p>	<p>Vana-Rooma kultuur ja eluolu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rahvas ja eluolu 2. Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn 3. Avalikud mängud 4. Rooma õigus 5. Kunst ja arhitektuur 6. Ristiusu teke. Uus Testament 7. Kordamine 8. Üldistav kordamine <p>IKT :ETV saadete arhiiv (http://etv.err.ee/arhiiv.php)</p>	<p>Teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjandus: müüdid, piiblilood 2. Emakeel: kõnekunst 3. Kunstiõpetus: arhitektuur, skulptuur

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
	<p>IKT-põhine õppematerjal, nt Eesti muinasaeg, CD (Regio), interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee ja www.miksike.ee, youtube.com</p>		

4 7. klass ajalugu

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi.</p> <p>2. Seletab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid senjäär, vasall, feodaal, pärisori.</p>	<p>Keskaja koht maailma ajaloos</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Keskaja ühiskonna üldiseloomustus 2. Keskaja periodiseering 3. Ühiskonnakorraldus 4. Läänikord 5. Keskaja eluolu ja maailmapilt 	<p>Mõistab keskaja inimese eluviisi ja väärtushinnanguid.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng</p>	

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana.</p> <p>2. Nimetab ristisõdade eesmärgid ja tulemused.</p> <p>3. Kasutab kontekstis mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil.</p>	<p>Kirik ja kultuur keskajal</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ristiusu õpetuse alused 2. Kiriku osa ühiskonnas 3. Ristisõjad 4. Keskaja ülikoolid ja teadus 5. Romaani ja gooti stiil 	<p>Teeb koostööd ning arvestab teisi.</p>	<p>Õppeained</p> <p>Kunst: kirik kui sakraalehitis</p>
<p>1. Iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas.</p> <p>2. Teab, kes oli Karl Suur, ning kirjeldab tema tegevust.</p> <p>3. Iseloomustab Frangi riigi jagunemist ja selle põhjusi.</p>	<p>Frangi riik</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Frangi riigi teke 2. Riik Karl Suure ajal 3. Frangi riigi jagunemine 4. Kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa 	<p>Pädevused</p> <p>Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.</p>	<p>Õppeained</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kunst: kaardipildi kujundamine 2. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Iseloomustab araabia ühiskonda, kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi.</p> <p>2. Oskab kasutada islamiga seotud mõisteid koraan, mošee, Meka.</p>	<p>Araablased</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Araabia ühiskond 2. Muhamed. Islam 3. Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale 4. Teab, kes oli Muhamed, iseloomustab tema tegevust. 	<p>Pädevused</p> <p>Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Tervislik eluviis</p>	<p>Õppeained</p> <p>Geograafia: araablaste vallutused</p>
<p>1. Oskab iseloomustada, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik.</p> <p>2. Teab, kes oli Justinianus I, ning kirjeldab tema tegevust.</p>	<p>Bütsants</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bütsantsi tugevuse põhjused 2. Justinianus I 3. Vana-Vene 	<p>Pädevused</p> <p>Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.</p>	
<p>1. Teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu, tsunftikorda, linnade valitsemist, Hansa Liidu tegevust.</p>	<p>Linnad ja kaubandus</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Linnade teke ja eluolu 2. Hansakaubandus Põhja-Euroopas 3. Tsunftikord 	<p>Pädevused</p> <p>Mõistab erinevate keskkondade reegleid.</p> <p>Läbivad teemad</p>	

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
2. Kasutab kontekstis mõisteid raad, tsunft, gild, Hansa Liit.	4. Linnade valitsemine	Keskkond ja jätkusuutlik areng	
Kirjeldab viikingite elu ning nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi.	1. Skandinaavia eluviis ja ühiskond 2. Viikingite retked	Pädevused Näeb probleeme ja otsib neile lahendusi.	Õppeained Geograafia: viikingite retked
1. Nimetab Eesti muinasmaakondi, suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust. 2. Kasutab kontekstis mõisteid Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu.	Eesti keskajal 1. Eluolu muinasaja lõpus 2. Muinasmaakonnad 3. Muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine 4. Ühiskonna struktuur 5. Valitsemine 6. Liivi ordu. Linnad	Pädevused Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng	Õppeained 1. Geograafia: Eesti muinasmaakonnad 2. Kirjandus: muistne vabadusvõitlus
1. Iseloomustab keskaegset ühiskonda Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel.	Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel 1. Saksa-Rooma keisririik	Pädevused Mõistab keskaegse ühiskonna reegleid ning analüüsib neid.	

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
2. Kasutab kontekstis mõistet Inglise parlament.	2. Parlamendi kujunemine Inglismaal 3. Prantsusmaa ühendamine 4. Eluolu keskajal		
1. Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused ja tehnoloogia areng. 2. Teab, kes oli Leonardo da Vinci, oskab kasutada mõistet humanism.	Ühiskond varauusajal 1. Tehnoloogia 2. Uue maailmapildi kujunemine: tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism 3. Kujutav kunst, Leonardo da Vinci	Pädevused Oskab võrrelda eri ajastute väärtushinnanguid ning aktseptib neid. Läbivad teemad Tehnoloogia	Õppeained Kunst: Leonardo da Vinci
1. Teab maadeavastuste tähendust Euroopale ning Euroopa mõju avastatud maades. 2. Teab, kes oli Kolumbus.	Suured maadeavastused 1. Ameerika avastamine 2. Maade-avastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades	Pädevused Väärtustab ühiskonnas toimunut ning oskab rakendada teavet õppetöös.	

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, teab reformatsiooni mõju ja linnade arengut.</p> <p>2. Selgitab Liivi sõja põhjusi ja tulemusi.</p>	<p>Eesti 16. sajandil</p> <p>1. Reformatsioon</p> <p>2. Haldusjaotus ja linnad</p> <p>3. Liivi sõja põhjused ja tulemused</p>	<p>Pädevused</p> <p>Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätkusuutlik areng</p>	<p>Õppeained</p> <p>Geograafia: Eesti haldusjaotus 16. sajandil</p>

5 8. klass ajalugu

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
Tuletab meelde olukorda keskaja lõpus.	Euroopa riigid ja rahvad 17. sajandil	Tuletab meelde olukorda keskaja lõpus.	
<p>Saab aru, kuidas kujunes absolutism.</p> <p>Seletab mõistet, oskab iseloomustada absolutistlikku valitsemist.</p> <p>Selgitab valgustuse sisu ning teab, kes oli Voltaire.</p>	<p>Absolutism, selle tunnused, seisused;</p> <p>Louis XIV, Versailles;</p> <p>valgustus, selle põhijooned, Voltaire, valgustuse levik,</p>	<p>Pädevus</p> <p>1. Näeb probleeme ja otsib lahendusi.</p> <p>2. Teeb koostööd ning arvestab teisi.</p> <p>3. Analüüsib oma teadmisi.</p> <p>Läbivad teemad</p>	<p>1. Kunstiõpetus: Versailles' loss</p> <p>2. Geograafia: kaardiõpetus</p> <p>3. Inglise keel: riiklikud sümbolid</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Nimetab kodusõja pooled, selgitab, miks puhkes kodusõda.</p> <p>Iseloomustab parlamentaarset monarhiat õiguste deklaratsiooni põhjal.</p> <p>Iseloomustab valgustatud absolutismi, toob näiteid Friedrich II tegevuse kohta.</p> <p>Selgitab mõisteid, oskab tuua näiteid ja iseloomulikke tunnuseid, seostada mõistetega isikute tegevust ning anda hinnangut.</p>	<p>kodusõda, parlamentarism, Cromwell, restauratsioon;</p> <p>ülevaade;</p> <p>valgustatud absolutism, Friedrich II</p>	<p>Väärtused ja kõlblus; jätkusuutlikkus</p>	
<p>Selgitab, kuidas kehtestati Rootsi võim ja kujunes kaks kubermangu, ning iseloomustab aadli omavalitsust.</p> <p>Teab, mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile.</p>	<p>Vestfaali rahu järgsed muutused, Eestimaa ja Liivimaa keskvoim, aadli omavalitsus;</p> <p>Põhjasõda, selle tulemused, Peeter I, Balti erikord;</p>	<p>Pädevus</p> <p>1. Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid.</p> <p>2. Teeb koostööd ja arvestab teisi.</p>	<p>1. Geograafia: Läänemere maad</p> <p>2. Eesti keel: talurahvakoolid, nõiaprotsessid, rahvaluule</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Selgitab Balti erikorra olemust.</p> <p>Teab, mis muutused toimusid Eesti talurahva elus Rootsi ja Vene ajal.</p> <p>Võrdleb majandust ja poliitikat Rootsi ning Vene ajal 18. sajandil.</p> <p>Teab, mis muutused toimusid Eesti hariduses ja kultuuris Rootsi ning Vene ajal.</p> <p>Saab aru muutustest, toob näiteid kultuuri arengu kohta ning mõistab selle tähtsust.</p>	<p>talurahva eluolu, koormised, vakuraamat, õiguslik olukord; manufaktuurid, Katariina II reformid; luteri usk, vennastekogudused, Forselius, talurahvakoolid, Tartu Ülikool, Gustav II Adolf</p>	<p>3. Analüüsib oma teadmisi.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine</p> <p>2. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt</p>	
<p>Kirjeldab kolooniate rajamist Põhja-Ameerikasse.</p> <p>Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid.</p> <p>Iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.</p>	<p>Kolooniad Põhja-Ameerikas; Iseseisvussõda, iseseisvusdeklaratsioon, T. Jefferson, president, Kongress, G. Washington</p>	<p>Läbiv teema</p> <p>Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata</p> <p>Pädevus</p> <p>Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p>	<p>Õppeained</p> <p>Geograafia: kaardiõpetus</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Iseloomustab olukorda Prantsusmaal revolutsiooni eelõhtul, hindab valgustuse mõju ja III seisuse olukorda.</p> <p>Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad.</p> <p>Selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide tagajärgi ja mõju.</p> <p>Teab, mis ümberkorraldused majanduses, eluolus ja valitsemises levisid Euroopasse.</p> <p>Teab Viini kongressiga seotud Euroopa ümberkorraldamise põhimõtteid.</p>	<p>III seisus, õukond; revolutsioon, Bastille Vabariik, diktatuur ja terror, jakobiinid, Robespierre; Napoleon, reform, konsulaat ja keisririik, 100 päeva, restauratsioon; valitsemine, kultuur, majandus, eluolu, rahvuslus; Euroopa poliitiline kaart, ümberkorralduse põhimõtted, Püha Liit</p>	<p>Pädevus</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistad seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. <p>Läbivad teemad</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kultuuriline identiteet – teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus – mõtlemise ja argumenteerimis-oskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ning üldistuste tegemine 3. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata 4. Kodanikualgatus 	

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
Teeb vahet revolutsioonil ja reformil, teab, mis ümberkorraldused majanduses, eluolus ning valitsemises levisid Euroopasse.			
Iseloomustab baroki ja klassitsismi stiilide põhijooni	Barokk, klassitsism	Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine, teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus 3. Teabekeskkond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata	Kunstiõpetus: baroki ja klassitsismi iseloomulikud jooned, näited
Iseloomustab tööstusliku pöördega seotud muutusi linnaelus ning toob esile muudatused sotsiaalsetes oludes.	Tööstuslik pööre, kapitalism, vabrik, industriaalühiskond, uued energiaallikad, tehnikasaavutused, transport, urbaniseerumine,	Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	1. Tehnoloogia-õpetus 2. Kirjandus 3. Kunst

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
	konservatism, liberalism, sotsialism, proletariaat, kodanlus	Läbivad teemad 1. Tehnoloogia 2. Väärtused ja kõlblus 3. Jätkusuutlik areng	
Seletab ja kasutab mõisteid liberalism, konservatism, sotsialism.			
Iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja põhjusi Euroopas ning teab tulemusi. Kirjeldab Saksa rahvusriigi loomist. Iseloomustab Saksa keisririigi sise poliitikat, majandust ja välis poliitikat.	Rahvas, rahvus, riik, rahvuslik liikumine, impeerium, kolonialism, maailmapoliitika, sõda, Otto von Bismarck	Pädevus 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet 2. Kodanikualgatus	1. Kunst 2. Kirjandus: elulood, olustikukirjeldus 3. Muusika: rahvushümnid 4. Emakeel: tekstianalüüs, suuline eneseväljendus-oskus

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Kirjeldab Vene tsaaririigi poliitikat Balti kubermangudes.</p> <p>Iseloomustab talurahva õigusliku seisundi muutumist ja teab talurahvaseaduste tähtsust.</p> <p>Teab rahvusliku ärkamisaja eeldusi, iseloomustab liidrite tegevust ning kirjeldab tähtsamaid üritusi.</p> <p>Teab venestusaja mõju Eesti elule 19. sajandi lõpus.</p> <p>Toob esile 1905. aasta revolutsiooni mõju ja tagajärjed Venemaal ning Eestis.</p>	<p>Seadus, reform, pärisorjus, vallakogukond, seltsiliikumine, Eesti Aleksandrikool, laulupidu, J. V. Jannsen, L. Koidula, J. Hurt, C. R. Jakobson, venestamine, K. Päts, J. Tõnisson, revolutsioon</p>	<p>Pädevus</p> <p>Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätkusuutlik areng; kodanikualgatus – kampaaniad, seltsiliikumine, kultuuriline identiteet – rahvusliku ärkamisaja üritused</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kirjandus: teksti analüüs 2. Geograafia: Eesti ja Euroopa kaart 3. Kunst: olustik 4. Emakeel: suuline eneseväljendusoskus 5. Muusika: rahvuslik muusika, laulupidu
<p>Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite ning iseloomustab riikide rahvusvahelist positsiooni ja suhteid.</p>	<p>Antant, Kolmikliit, leping, sõjaplaan, positsioonisõda, autonoomia</p>	<p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geograafia: Euroopa ja maailma kaart

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>Teab Esimese maailmasõja põhjusi, käiku ja tagajärgi.</p> <p>Teab Eesti iseseisvumise protsessi ja kirjeldab sündmusi.</p>		<p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Tehnoloogia</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus</p>	<p>2. Kirjandus: olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees</p> <p>3. Loodusteadused: teaduse ja tehnika areng</p> <p>4. Kunstiõpetus: realism, impressionism</p>
<p>Teab ning iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p>		<p>1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.</p> <p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Tehnoloogia</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus</p>	

6 9. klass ajalugu

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud territoriaalseid muutusi (Versailles' süsteem).</p> <p>2. Nimetab rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastatel.</p>	<p>Maailm kahe maailmasõja vahel 1919–1939</p> <p>Rahvusvaheline olukord Esimese maailmasõja järel</p> <p>1. Pariisi rahukonverents</p> <p>2. Poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda</p> <p>3. Rahvasteliidu tegevus ja mõju</p> <p>4. Sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.</p>	<p>Ühiskonna jätkusuutlikkus</p> <p>1. Mõistab sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid.</p> <p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p>	<p>Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart</p>
<p>Teab ülemaailmse majanduskriisi põhjusi, oelmust ja tagajärgi</p>	<p>Maailmamajandus</p> <p>Ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed</p>	<p>Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Läbivad teemad</p>	<p>Kirjandus: kirjeldused majanduskriisist</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
		Ühiskonna jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon	
<p>1. Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda.</p> <p>2. Iseloomustab diktatuurset ühiskonda.</p> <p>3. Võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p>	<p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail</p> <p>1. Demokraatia ja diktatuuri põhijooned</p> <p>2. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel</p> <p>3. Autoritarism Itaalia näitel</p> <p>4. Totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel</p>	<p>1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.</p> <p>2. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätku-suutlikkus</p>	<p>Kirjandus, muusika ja kunst: sõdadevaheline olustik</p>
<p>1. Iseloomustab Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarisismi aastatel ja vaikival ajastul.</p>	<p>Eesti Vabariik</p> <p>1. Vabadussõda</p> <p>2. Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus</p>	<p>1. Mõistab sõjaaegse ja sõjajärgse inimese eluviisi ning väärtushinnanguid.</p> <p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p>	<p>Kirjandus ja kunst: eestiaegne elu</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>2. Võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastatel ja vaikival ajastul.</p> <p>3. Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p>	<p>3. Demokraatliku parlamentarismi aastad</p> <p>4. Vaikiv ajastu</p> <p>5. Majandus</p> <p>6. Kultuur ja eluolu</p> <p>7. Välispoliitika</p>	<p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätku-suutlikkus</p>	
<p>Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu maailmas ning nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p>	<p>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel</p> <p>1. Uued kultuurinähtused</p> <p>2. Teadus</p> <p>3. Tehnika areng: aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film</p> <p>4. Uued propagandavahendid</p>	<p>Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Tervislik eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon</p>	<p>1. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus</p> <p>2. Kirjandus, muusika, kunst: olustik</p>
<p>Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise</p>	<p>Teine maailmasõda 1939–1945</p>	<p>Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p>	<p>Geograafia: Euroopa poliitiline kaart</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
maailmasõja eel ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.	Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP	Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus	
<p>1. Teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda.</p> <p>2. Näitab kaardil muudatusi Teise maailmasõja järel.</p> <p>3. Toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed.</p> <p>4. Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.</p> <p>5. Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas.</p>	<p>Sõjategevuse üldiseloostus</p> <p>1. Sõja algus ja lõpp</p> <p>2. Sõdivad pooled, rinded</p> <p>3. Holokaust</p> <p>4. ÜRO asutamine</p>	<p>Mõistab sõjaaegse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon</p>	<p>Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.</p> <p>2. Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.</p>	<p>Eesti Teise maailmasõja ajal</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Baaside ajastu 2. Iseseisvuse kaotamine 3. Juuniküüditamine 4. Sõjategevus Eesti territooriumil 5. Nõukogude ja Saksa okupatsioon 	<p>Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p>	<p>Kirjandus: elulood</p>
<p>1. Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ning vormid.</p> <p>2. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid.</p>	<p>Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000</p> <p>Külm sõda</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kahepooluselise maailma kujunemine: Trumani doktriin, Marshalli plaan, Berliini blokaad ja Saksamaa lõhestamine 2. Kriisid ja sõjad: Kuuba kriis, Berliini müür, Vietnami sõda 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mõistab erinevate keskkondade reegleid. 2. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart 2. Kirjandus: inimene sõjas, valikute ees

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
Iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja SLV näitel.	Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel 1. USA ühiskond: sise poliitika, ühiskondlikud liikumised, välis poliitika 2. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted	Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi.	Kirjandus, muusika, kunst: elulaad
Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.	Kommunistlikud riigid 1. Kommunistliku süsteemi teke 2. NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon	Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi.	Kirjandus, muusika, kunst: elulaad
Iseloomustab Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.	Eesti Nõukogude okupatsiooni all 1. Piiride muutumine 2. Repressioonid 3. Kollektiviseerimine	1. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	Kirjandus, muusika, kunst: elulaad

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
	4. Industrialiseerimine 5. Poliitiline juhtimine 6. Kultuur ja eluolu		
Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.	Kommunistliku süsteemi lagunemine 1. Perestroika ja glasnost 2. M. Gorbatšov 3. B. Jeltsin 4. Saksamaa ühinemine	1. Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart
Analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut.	Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine 1. Laulev revolutsioon 2. Balti kett 3. Põhiseadusliku korra taastamine	1. Näeb probleeme ning analüüsib nende põhjusi ja tagajärgi. 2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	Kirjandus, muusika: elulood, ühislaulud

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
Näitab kaardil muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel.	Maailm 1990. aastatest alates 1. Üldülevaade 2. Euroopa Liidu laienemine 3. NATO laienemine 4. Uued vastasseisud	1. Teeb koostööd ning peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. 2. Oskab võrrelda erinevate ajastute väärtushinnanguid, aktseptib neid ning mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart
Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandi II poolel.	Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel 1. Teaduse ja tehnika areng: aatomiuuringud, infotehnoloogia 2. Massikultuur 3. Naine ja ühiskondlik elu 4. Muutused mentaliteedis	1. Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus ning oskab rakendada teavet õppetöös. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.	1. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus 2. Kirjandus, kunst, muusika: eluolu

7 6. klass ühiskonnaõpetus

2. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ning hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele.

Esimeses kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. Teises ja kolmandas kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aiena.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega oma huvide ja võimaluste järgi.

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koosseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus, president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler.

Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on rohkem pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasrääkimine, e-teenuste tarbimine jne).

Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus, kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõtte, ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud, maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslik kihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal on aktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtis on viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises).

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, Interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid Internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab

8 Hindamine

Ühiskonnaõpetuse õpitulemusi hinnates lähtutakse põhikoolis õppekava üldosa ning teiste hindamist reguleerivate õigusaktide hindamise käsitlest.

Hinnatakse nii õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistes küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hinnanguid andes ja numbriliselt hinnates võetakse aluseks ainekavaga määratletud õpitulemused.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Aine pakub rohkesti võimalusi mitmekesiseks tööks erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid). Vanuseastme järgi võib lihtsamaid ülesandeid anda mõne fakti või näite leidmiseks ning hinnata ülesande täitmise põhjalikkust ja täpsust. Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme lõpus

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1.seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;</p> <p>2. nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;</p> <p>3. nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;</p> <p>4. toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;</p> <p>5. suhtub sallivalt erinevustesse;</p> <p>6. teab ja hoiab kogukonna traditsioone;</p>	<p>Sotsiaalsed suhted</p> <p>Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus</p> <p>Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberriigid</p> <p>ITK</p>	<p>väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“</p> <p>Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all kodu ning koduümbrus</p> <p>Ajalugu: kogukonna identiteedi teke</p> <p>Inimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõju</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali kasutamine</p> <p>Läbiv teema: „Kultuuriline identiteet“</p>

<p>7. teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);</p> <p>8. nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis</p>			<p>Ajalugu: soorollide kujunemine ja muutumine</p> <p>Eesti keel, kirjandus: soorollide kujutamine ilukirjanduses</p>
<p>1. seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;</p> <p>2. nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>3. nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>4. teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;</p>	<p>kodanikuühendused ja -algatus; koostöö</p> <p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus</p> <p>Noorteorganisatsioonid</p> <p>Eakohased kodanikualgatuse võimalused</p> <p>Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused</p> <p>ITK</p>	<p>sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel</p>	<p>Matemaatika: statistilised materjalid</p> <p>Inimeseõpetus: suhted teistega</p> <p>Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond ja rahvussuhted“</p> <p>Erinevate organisatsioonide kodulehed (ITK)</p>

<p>5. toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.</p>			
<p>1. seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;</p> <p>2. iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud);</p> <p>3. nimetab ja austab inimõigusi; teab, et Eesti on demokraatlik vabariik;</p> <p>4. nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;</p> <p>5. teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;</p>	<p>Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine</p> <p>Rahva osalemine ühiskonna valitsemises</p> <p>Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus</p> <p>Kohalik omavalitsus</p> <p>Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon</p> <p>Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)</p>	<p>enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme; suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili;</p>	<p>Ajalugu: demokraatia kujunemine</p> <p>Matemaatika: statistiline materjal</p> <p>Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine Ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: seaduskuulekus</p> <p>Ajalugu: seaduste teke ja roll</p> <p>Eesti keel: väärtus ja kõlblus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>ITK -erinevate institutsioonide kodulehed</p>

<p>6.teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.</p>		<p>väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt;</p>	
<p>1.kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; 2. märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel; 3. toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; 4.tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu</p>	<p>Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses Kooli sisekord (kodukord) Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal</p>	<p>suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt</p>	<p>Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Inimeseõpetus: teema „Turvalisus ja riskikäitumine“ all õnnetusjuhtumite ennetamine, abi kutsumine Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>

<p>1. teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;</p> <p>2. teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega;</p> <p>3. teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;</p> <p>4. iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;</p> <p>5. selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;</p> <p>6. oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.</p>	<p>Töö ja tarbimine</p> <p>Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine</p> <p>Elukutsed – teadmised ja oskused.</p> <p>Elukestev õpe</p> <p>Elukutsed ja ettevõtted kodukohas</p> <p>Teadlik, säästev tarbimine</p> <p>Töökultuur ja tööeetika</p>	<p>õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust;</p>	<p>Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ juures päevaplaani koostamine</p> <p>Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender</p> <p>Eesti keel: väärtused ja kõlblus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Tehnoloogiaõpe: töömaailm</p> <p>Inimeseõpetus: teema „Keskond ja tervis“ all keskkonna turvalisus</p> <p>Loodusõpetus: asula elukeskkonnana</p> <p>Eesti keel: teema „Keskond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all poeskäik</p>
--	---	---	---

			Kunst: ohutusnõuded, teema avamine omaloomingus Tööõpetus: tootmise mõju keskkonnale
--	--	--	---

9 9. klass ühiskonnaõpetus

Õpitulemused	Õpisisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat)</p> <p>2. iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist.</p>	<p>Ühiskond ja sotsiaalsed suhted</p> <p>Meedia ja teave</p> <p>Raamatukogu, internet.</p> <p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas.</p> <p>Informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.</p>	<p>väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt;</p>	<p>Eesti keel: meediatekstide kommenteerimine</p> <p>Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus</p> <p>Läbiv teema: „Teabekeskkond“</p> <p>ITK erinevad teabeallikad, nendelt informatsiooni otsimine ja kasutamine</p>

<p>3. avaldab arvamust ajakirjanduses käsitlevate probleemide kohta, kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks.</p> <p>4. teab reklaami funktsioone ja liike</p> <p>5. tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt</p>	<p>Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid.</p> <p>Valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.</p> <p>Autoriõigused ja vastutus, teoste kasutamine. Viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine</p>	<p>sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;</p>	
<p>1. teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;</p> <p>2.märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;</p>	<p>Ühiskonna sotsiaalne struktuur</p> <p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidusus. Sotsiaalne tõrjutus</p>	<p>enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme</p>	<p>Inimeseõpetus: erinevad sotsiaalsed rühmad</p> <p>Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel</p> <p>Matemaatika: statistilise materjali analüüs</p>

<p>3. väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;</p> <p>4. väärtustab soolist võrdõiguslikkust;</p> <p>5. mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus</p> <p>Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid</p>	<p>sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel</p>	<p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus</p> <p>ITK</p>
<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;</p> <p>2. selgitab sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;</p>	<p>Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor</p> <p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor</p>	<p>suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid</p>	<p>Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng</p> <p>Matemaatika: statistiliste andmete kasutamine</p> <p>Geograafia: rahvusvaheline ja Eesti majandus</p>

<p>3. teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi</p>	<p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused</p>	<p>keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt;</p>	<p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Inimeseõpetus: altruism ITK-andmete töötlus ja võrdlemine</p>
<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, 2. tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost; 3. tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi.</p>	<p>Ühiskonnaliikmete õigused Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel Põhiõigused; sotsiaal- majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused Lapse õigused, kohustused ja vastutus Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm UNICEFi tegevus, ITK</p>	<p>suutlikkus hinnata inimsuhteid ning tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, loodusega, oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandiga ja nüüdisaegse kultuuri sündmustega, väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt</p>	<p>inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>

<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;</p> <p>2. selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;</p> <p>3. oskab vahet teha demokraatial ja tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu;</p> <p>4. selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid. autokraatial,</p> <p>5. väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega</p>	<p>Riik ja valitsemine</p> <p>Demokraatia</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal</p> <p>Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused</p>	<p>suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemise</p>	<p>inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine</p> <p>Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses, ITK</p>
--	--	--	--

<p>arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;</p>			
<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</p> <p>2. tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>3. mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma</p>	<p>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus</p> <p>Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused.</p> <p>Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis</p>	<p>suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada, arvestades olukordi ja suhtluspartnereid, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt;</p>	<p>Ajalugu: võimuinstitutsioonide kujunemine</p> <p>Matemaatika: statistiline analüüs</p> <p>Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p> <p>Inimeseõpetus: riskikäitumine</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>ITK – tutvumine erinevate kodulehekülgedega</p>

õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);

4. Teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh. Riigi- ja omavalitsuste portaalide kasutamise võimalusi

5. tunneb kodanikuõigusi ja kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;

6. selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendierakondi;

7. teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</p> <p>2. iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel</p> <p>3. mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgid</p> <p>4. analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi</p>	<p>Kodanikuühiskond</p> <p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused</p> <p>Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused.</p> <p>Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid.</p> <p>Noorteprojektid</p> <p>Käitumine kriisioludes</p>	<p>õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda ja hankida õppimiseks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ning seda plaani järgida; kasutada õpitut, sealhulgas õpioskusi ja -strateegiaid, erinevates kontekstides ning probleeme lahendades; analüüsida enda teadmisi ja oskusi, tugevusi ja nõrkusi ning selle põhjal edasiõppimise vajadust</p> <p>matemaatikapädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid erinevaid ülesandeid lahendades kõigis elu- ja tegevusvaldkondades;</p>	<p>inimeseõpetus: grupikuuluvus</p> <p>Ajalugu: nt fosforiidikampaania</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine</p>
<p>1. teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum,</p>	<p>Majandus</p>	<p>enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada</p>	

<p>riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;</p> <p>2. tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;</p> <p>3. analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;</p> <p>4. tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;</p> <p>5. tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;</p>	<p>Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas</p> <p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja</p>	<p>iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme</p> <p>sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi</p>
--	--	--

<p>6. iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ning kohustusi seoses maksudega.</p>	<p>erialase ettevalmistusega inimesed tööturul</p> <p>Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused.</p> <p>Isiklik ettevõtlus</p> <p>Eesti Valitsemiskord</p>		
<p>Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seaduslik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler,</p>	<p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler,</p>	<p>enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; järgida terveid eluviise; lahendada</p>	

<p>riigikontroll, kohalik omavalitsus, kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik</p> <p>Tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhisedust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust</p> <p>Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kihu oma õiguste kaitseks pöörduda, oskab leida vajaliku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat.</p> <p>Teab riigi- ja omavalitsuse struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutamise võimalusi.</p> <p>Tunneb kodanikuõigusi ja kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi.</p>	<p>riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.</p> <p>Õigussüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus .Kodakondsus. eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused- ja kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ja kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.</p> <p>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.</p> <p>Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad, nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.</p>	<p>iseendaga, oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid ning inimsuhetes tekkivaid probleeme</p> <p>sotsiaalne pädevus – suutlikkus ennast teostada, toimida teadliku ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ning järgida ühiskonnas kehtivaid väärtusi ja norme ning erinevate keskkondade reegleid; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel</p>
---	---	--

<p>Selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid</p> <p>Teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on</p> <p>Nimetab Eesti parlamendi erakondi</p> <p>Teab EL liikmelisusest tulenevaid õigusi , võimalusi ja kohustusi</p>	<p>Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>		<p>Ajalugu, geograafia.</p> <p>ITK.</p> <p>Inimeseõpetus</p>
---	---	--	--

10 2. klass inimeseõpetus

3. Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse maht põhikoolis on 210 tundi. Inimeseõpetust õpitakse I kooliastmes

(2. klassis 35 tundi ja 3. klassis 35 tundi), II kooliastmes (5. klassis 35 tundi ja 6. klassis 35 tundi) ja III kooliastmes (7. klassis 35 tundi ja 8. klassis 35 tundi).

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigis kooliastmesis.

Inimeseõpetus toetab õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks.

Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

Inimeseõpetuse ainekava õpisisu on õppeprotsessis kirjelduses avatud kohustusliku ning süvendavate ja laiendavate teemade kaudu.

Õpisisu jaotuse eesmärk on anda kohustuslike ning laiendavate ja süvendavate teemade kaudu võimalus avada käsitletavat teemat põhjalikumalt ja süvendada neid, kujundades vajalikke teadmisi, oskusi ja hoiakuid. Samuti aitab õpisisu jaotus õppetööd diferentseerida ning arvestada õpilaste ja kohaliku eripära ning ühiskonnas toimuvate muutustega.

Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevana kui ka integreerituna, et tagada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

Õpitulemused põhinevad kohustuslikul ainesisul.

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega.</p> <p>2. Väärtustab inimese õigust olla erinev.</p>	<p>MINA</p> <p>Mina. Mina ja endasse suhtumine. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.</p> <p>Lapse turvalisus.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet</p> <p>eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene)</p>
<p>1. Nimetab enda õigusi ja kohustusi.</p> <p>2. Teab, et õigustega kaasnevad kohustused.</p>	<p>Lapse õigused ja kohustused.</p> <p>Lapse kaitse.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, teabekeskond</p> <p>eesti keel ja kirjandus</p>
<p>1. Eristab vaimset ja füüsilist tervist.</p> <p>2. Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel; mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine.</p> <p>3. Väärtustab tervislikku eluviisi.</p>	<p>MINA JA TERVIS.</p> <p>Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis.</p> <p>Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus ja väärtuspädevus</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus.</p> <p>loodusõpetus (inimese välisehituse kirjeldus)</p> <p>matemaatika (kaalumise, mõõtmine)</p> <p>kehaline kasvatus (liikumise vajalikkus ja mõju inimesele, toiduvajadus sõltuvalt kehalisest aktiivsusest)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
			loodusõpetus (inimene, tervislik toitumine, hügieen)
<p>1. Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist.</p> <p>2. Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.</p>	<p>Ohud tervisele ja toimetulek olukorras.</p> <p>Kahjulikud harjumused.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus ja väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus, tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>loodusõpetus(inimene, inimese elukeskkond)</p>
<p>1. Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega.</p> <p>2. Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi.</p> <p>3. Väärtustab sõprust.</p> <p>4. Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.</p>	<p>MINA JA MEIE.</p> <p>Minu ja teiste vajadused.</p> <p>Sõbrad ja sõpruse hoidmine.</p> <p>Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja leppimine.</p> <p>Vabandamine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus ja väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet</p> <p>loodusõpetus(inimene)</p> <p>eesti keel ja kirjandus, kunstõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
5. Väärtustab leppimise javabandamise tähtsust inimsuhetes.			
<p>1. Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulemiseks.</p> <p>2. Teab abisaamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral.</p> <p>3. Mõistab, et kiusamine on mitteaktsepteeritud käitumine.</p> <p>4. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest.</p>	<p>Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus. Eesti keel, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), loodusõpetus(inimene)</p>
<p>1. Eristab enda head ja halba käitumist.</p> <p>2. Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastutustundlikkus ja südametunnistus.</p> <p>3. Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust.</p>	<p>Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus. Liiklusreeglid.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet, keskkond ja jätkusuutlik areng, tehnoloogia ja innovatsioon</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>4. Kirjeldab oma käitumise tagajärgi ja annab neile hinnangu.</p> <p>5. Teab liikluseeskirju, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.</p>	<p>Oma vigade ja süü tunnistamine. Viisakusreeglid. Käitumisnormide tähendus ja vajalikkus koolis, kodus jakoduümbruses.</p>		<p>eesti keel ja kirjandus, tööõpetus(laua katmine, kaunistamine ja koristamine, viisakas käitumine, säästlik tarbimine, jäätmete sortimine)</p> <p>kehaline kasvatus(ohutu liiklemise juhised õpilasele)</p>
<p>1. Eristab tööd ja mängu.</p> <p>2. Selgitab enda õppimise eesmärgid ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada.</p> <p>3. Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust.</p> <p>4. Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.</p>	<p>Mäng ja töö.</p> <p>Õppimine.</p> <p>Kohusetunne ja vastutus.</p> <p>Meeskonnatöö.</p> <p>Tööjaotus.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, planeerimine.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus, tööõpetus(rühmatöös ülesannete täitmine, ühiselt ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine)</p> <p>kunstiõpetus(eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö) kehaline</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
5. Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.			kasvatus(Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega)
1. Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid. 2. Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid.	TEAVE ja ASJAD Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Fantaasia ja reaalsus eristamine. Reklaami ja meediaga seonduvad ohud.	Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.	Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus. Eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus(inimese meeled ja avastamine)
1. Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga. 2. Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest. 3. Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine.	Raha. Raha kulutamine, teenimine, laenamine. Vastutus. Oma kultuste planeerimine. Heategevus. Säätmine ja kulutamine kogukonnas.	Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond, tervis ja ohutus. matemaatika(käibivad rahaühikud, rahaühikute seosed,) looduõpetus(asjad ja materjalid)

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
4. Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.			
Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas.	MINA JA KODUMAA Küla, vald, linn, maakond.	Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.	Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon, väärtused ja kõlblus. looduõpetus(Eesti kaart, maakondade märkimine kaardil, õppekäik kodukohta) tööõpetus(oma maakonna rahvuslikud mustrid ja motiivid)
Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid.	Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.	Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.	Väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon loodusõpetus(Eesti kaart, Euroopa Liidu kaart)
Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklike sümboleid.	Eesti vabariigi ja kodukoha sümboolid.	Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.	Väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
			<p>muusikaõpetus(teemakohased laulud)</p> <p>tööõpetus(rahvuslikud mustrid ja motiivid)</p>
<p>1. Kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.</p> <p>2. Väärtustab oma kodumaad.</p>	<p>Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus. Erinevad kultuurid ja rahvused Eestis. Tavad, kombed ja tähtpäevad.</p>	<p>Enesemääraluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekekkond.</p> <p>Kehaline kasvatus(Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud),</p> <p>muusikaõpetus(eesti rahvalaulud ja rahvapillid), loodusõpetus(kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus).</p>

11 3. klass inimeseõpetus

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega.</p> <p>2. Väärtustab inimese õigust olla erinev.</p>	<p>MINA</p> <p>Mina. Mina ja endasse suhtumine. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus.</p> <p>Lapse turvalisus.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>äärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet</p> <p>eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene)</p>
<p>1. Nimetab enda õigusi ja kohustusi.</p> <p>2. Teab, et õigustega kaasnevad kohustused.</p>	<p>Lapse õigused ja kohustused.</p> <p>Lapse kaitse.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, teabekeskond</p> <p>eesti keel ja kirjandus</p>
<p>1. Eristab vaimset ja füüsilist tervist.</p> <p>2. Kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel; mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine.</p> <p>3. Väärtustab tervislikku eluviisi.</p>	<p>MINA JA TERVIS.</p> <p>Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis.</p> <p>Liikumine ja tervis. Tervislik toitumine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus ja väärtuspädevus</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus.</p> <p>loodusõpetus (inimese välisehituse kirjeldus)</p> <p>matemaatika (kaalumise, mõõtmine)</p> <p>kehaline kasvatus (liikumise vajalikkus ja mõju inimesele, toiduvajadus sõltuvalt kehalisest aktiivsusest)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
			loodusõpetus (inimene, tervislik toitumine, hügieen)
<p>1. Kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist.</p> <p>2. Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.</p>	<p>Ohud tervisele ja toimetulek olukorras.</p> <p>Kahjulikud harjumused.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus ja väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus, tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>loodusõpetus(inimene, inimese elukeskkond)</p>
<p>1. Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega.</p> <p>2. Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi.</p> <p>3. Väärtustab sõprust.</p> <p>4. Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.</p>	<p>MINA JA MEIE.</p> <p>Minu ja teiste vajadused.</p> <p>Sõbrad ja sõpruse hoidmine.</p> <p>Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine. Ausus ja leppimine.</p> <p>Vabandamine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus ja väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet</p> <p>loodusõpetus(inimene)</p> <p>eesti keel ja kirjandus, kunstõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
5. Väärtustab leppimise javabandamise tähtsust inimsuhetes.			
<p>1. Nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ning leiab erinevaid viise nendega toimetulemiseks.</p> <p>2. Teab abisaamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral.</p> <p>3. Mõistab, et kiusamine on mitteaktsepteeritud käitumine.</p> <p>4. Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest.</p>	<p>Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus. Eesti keel, kunstiõpetus (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), loodusõpetus(inimene)</p>
<p>1.Eristab enda head ja halba käitumist.</p> <p>2. Kirjeldab oma sõnadega, mida tähendab vastutustundlikkus ja südametunnistus.</p>	<p>Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu</p>	<p>Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, tervis ja ohutus, kultuuriline identiteet, keskkond ja jätkusuutlik areng, tehnoloogia ja innovatsioon</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3. Nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust.</p> <p>4. Kirjeldab oma käitumise tagajärgi ja annab neile hinnangu.</p> <p>5. Teab liikluseeskirju, mis tagab tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda turvaliselt liikluses.</p>	<p>käitumise mõju ja tagajärjed. Vastutus. Liiklusreeglid.</p> <p>Oma vigade ja süü tunnistamine. Viisakusreeglid. Käitumisnormide tähendus ja vajalikkus koolis, kodus jakoduümbruses.</p>		<p>eesti keel ja kirjandus, tööõpetus(laua katmine, kaunistamine ja koristamine, viisakas käitumine, säästlik tarbimine, jäätmete sortimine)</p> <p>kehaline kasvatus(ohutu liiklemise juhised õpilasele)</p>
<p>1. Eristab tööd ja mängu.</p> <p>2. Selgitab enda õppimise eesmärgid ja toob näiteid, kuidas aitab õppimine igapäevaelus paremini hakkama saada.</p> <p>3. Teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimise ajal, ning kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust.</p>	<p>Mäng ja töö.</p> <p>Õppimine.</p> <p>Kohusetunne ja vastutus.</p> <p>Meeskonnatöö.</p> <p>Tööjaotus.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, tervis ja ohutus, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, planeerimine.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus, tööõpetus(rühmatöös ülesannete täitmine, ühiselt ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>4. Väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.</p> <p>5. Teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd.</p>			<p>kunstiõpetus(eneväljendust toetav teemakohane loovtöö) kehaline kasvatus(Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega)</p>
<p>1. Kirjeldab erinevate meeltega tajutavaid teabeallikaid.</p> <p>2. Selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid.</p>	<p>TEAVE ja ASJAD</p> <p>Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas. Fantaasia ja reaalsus eristamine. Reklaami ja meediaga seonduvad ohud.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus.</p> <p>Eesti keel ja kirjandus,</p> <p>loodusõpetus(inimese meeled ja avastamine)</p>
<p>1. Teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning seda, et raha teenitakse tööga.</p> <p>2. Mõistab oma vastutust asjade hoidmise ja laenamise eest.</p>	<p>Raha. Raha kulutamine, teenimine, laenamine. Vastutus. Oma kultuste planeerimine. Heategevus. Säätmine ja kulutamine kogukonnas.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekeskond, tervis ja ohutus.</p> <p>matemaatika(käibivad rahaühikud, rahaühikute seosed,)</p> <p>looduõpetus(asjad ja materjalid)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3. Selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine.</p> <p>4. Kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.</p>			
Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas.	<p>MINA JA KODUMAA</p> <p>Küla, vald, linn, maakond.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon, väärtused ja kõlblus.</p> <p>looduõpetus(Eesti kaart, maakondade märkimine kaardil, õppekäik kodukohta) tööõpetus(oma maakonna rahvuslikud mustrid ja motiivid)</p>
Leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid.	<p>Eesti teiste riikide seas.</p> <p>Naaberriigid.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.</p>	<p>Väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>loodusõpetus(Eesti kaart, Euroopa Liidu kaart)</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklike sümboleid.	Eesti vabariigi ja kodukoha sümboolid.	Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.	Väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon muusikaõpetus(teemakohased laulud) tööõpetus(rahvuslikud mustrid ja motiivid)
1. Kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid. 2. Väärtustab oma kodumaad.	Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus. Erinevad kultuurid ja rahvused Eestis. Tavad, kombed ja tähtpäevad.	Enesemääratluspädevus, suhtluspädevus, sotsiaalne pädevus, väärtuspädevus.	Väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet, kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, teabekekkond. Kehaline kasvatus(Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud), muusikaõpetus(eesti rahvalaulud ja rahvapillid), loodusõpetus(kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus).

12 5. klass inimeseõpetus

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Tervis</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;</p> <p>2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;</p> <p>3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;</p> <p>4) eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning</p>	<p>Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad.</p> <p>Tervist mõjutavad tegurid.</p> <p>Hea ja halb stress.</p> <p>Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.</p>	<p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p>	<p>Bioloogia, eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>teabekeskond</p> <p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng:</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabekeskond:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi; 5) väärtustab oma tervist.			
2. Tervislik eluviis Õpilane: 1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid ja igapäevaelus; 2) koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest; 3) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid; 4) selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega;	Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid. Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.	Väärtuspädevus Enesemääratluspädevus Õpipädevus Ettevõtlikkuspädevus Matemaatikapädevus Suhtluspädevus	eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika tervis ja ohutus: teabekeskond keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng elukestev õpe ja karjääriplaneerimine kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: väärtused ja kõlblus: tehnoloogia ja innovatsioon teabekeskond:

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>5) kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut;</p> <p>6) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;</p> <p>7) oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;</p> <p>8) hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;</p> <p>9) väärtustab tervislikku eluviisi.</p>			
<p>3. Murdeiga ja kehalised muutused</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;</p>	<p>Murdeiga inimese elukaares.</p> <p>Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas.</p> <p>Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p>	<p>Bioloogia, eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus,</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>teabekeskond</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>2) aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;</p> <p>3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo;</p> <p>4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.</p>	<p>Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.</p> <p>Suguline küpsus ja soojätkamine.</p>	<p>Suhtluspädevus</p>	<p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabekeskond:</p>
<p>4. Turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;</p> <p>2) selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;</p>	<p>Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise alaseid valikud tehes; iseenda vastustus. Vahendatud suhtlemine. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.</p> <p>Valikud ja vastutus seoses uimastitega.</p>	<p>Sotsiaalpädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus</p> <p>Matemaatikapädevus</p>	<p>eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>teabekeskond</p> <p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda;</p> <p>4) nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;</p> <p>5) suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;</p> <p>6) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;</p> <p>7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine,</p>	<p>Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.</p>		<p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabekeskkond:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;</p> <p>8) kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;</p> <p>9) väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.</p>			
<p>5. Haigused ja esmaabi</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;</p> <p>2) selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega;</p>	<p>Levinumad laste ja noorte haigused.</p> <p>Nakkus- ja mittenakkushaigused.</p> <p>Haigustest hoidumine.</p> <p>HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused.</p> <p>AIDS.</p> <p>Esmaabi põhimõtted.</p> <p>Esmaabi erinevates olukordades.</p> <p>Käitumine õnnetusjuhtumi korral.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p>	<p>Bioloogia, eesti keel, loodusõpetus, kunstiained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>teabekeskond</p> <p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p> <p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;</p> <p>4) kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;</p> <p>5) teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste);</p> <p>6) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;</p> <p>7) väärtustab enda ja teiste inimeste elu.</p>			<p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabekeskond:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>6. Keskkond ja tervis</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;</p> <p>2) eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;</p> <p>3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.</p>	<p>Tervislik elukeskkond.</p> <p>Tervislik õpikeskkond.</p> <p>Tervis heaolu tagajana.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus</p> <p>Matemaatikapädevus</p>	<p>eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>teabekeskond</p> <p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabekeskond:</p>

13 6. klass inimeseõpetus

Õpitulemused	Õppesisu ja tegevus	Üldpädevused	Lõiming: aine ja valdkond
--------------	---------------------	--------------	---------------------------

<p>Mina ja suhtlemine</p> <p>Analüüsib enda iseloomujooni ja –omadusi, väärtustades positiivset, mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ja kuidas see kujuneb, mõistab enesekontrolli olemust ja demonstreerib õpi-situatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama viha jt emotsioonidega. oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi.</p>	<p>Enesesse uskumine.</p> <p>Enesehinnang.</p> <p>Eneseanalüüs.</p> <p>Enesekontroll.</p> <p>Oma väärtuste selgitamine.</p> <p>Iseseisev töö.</p> <p>Paaris-ja rühmatöö.</p> <p>Arutelu.</p> <p>Diskussioon.</p> <p>Juhtumianalüüs.</p> <p>Õpimapi koostamine.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Suhtlemispädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus</p>	<p>Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Kunst – mõistekaardid, kujundamine</p> <p>Ettevõtlus – enesemääratlemine ja analüüsimine</p> <p>Informaatika – info hankimine ja töötlemine arvuti abil, kujundamine</p>
<p>Suhtlemine teistega</p> <p>Tunneb ära enda ja teiste põhilised vajadused, väärtustab tõhusate suhtlemisoskuste vajalikkust, eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist, kirjeldab erinevaid</p>	<p>Minu ja teiste vajadused.</p> <p>Vajaduste hierarhia.</p> <p>Suhtlemise komponendid.</p> <p>Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine.</p>	<p>Väärtuspädevus</p> <p>Suhtlemispädevus</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus</p>	<p>Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus, etlemine</p> <p>Kunst – mõistekaardid, kujundamine</p> <p>Ettevõtlus – enesemääratlemine ja analüüsimine</p>

<p>mitteverbaalsesuhetlemise võimalusi, demonstreerib õpituatsioonis aktiivset kuulamist, tunnete verbaalset väljendamist, kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist, mõistab nende mõju suhetele, oskab partnerit arvestavalt öelda „Ei“, väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse</p>	<p>Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega. Iiseseisev töö. Paaris-ja rühmatöö. Arutelu. Diskussioon. Juhtumianalüüs. Rollimäng. Infootsing teabeallikatest. Õpimapi koostamine.</p>		<p>Informaatika – info hankimine ja töötlemine arvuti abil, kujundamine</p>
---	--	--	---

<p>Suhted teistega</p> <p>Väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist, oskab abi pakkuda ja teistelt abi vastu võtta, oskab näha olukorda teise isiku vaatenurgast, mõista teise inimese tundeid, väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat, mõistab inimestevahelisi erinevusi ja erivajadusi.</p>	<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused: aitamine, jagamine, koostöö, hoolitsemine.</p> <p>Sallivus.</p> <p>Sõprus ja usaldus.</p> <p>Empaatia.</p> <p>Vastutus.</p> <p>Kaaslaste mõju ja surve.</p> <p>Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine.</p> <p>Soolised erinevused.</p> <p>Erivajadustega inimesed.</p> <p>Iseseisev töö.</p> <p>Paaris- ja rühmatöö.</p> <p>Arutelu.</p> <p>Diskussioon.</p> <p>Juhtumianalüüs.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Suhtlemispädevus</p>	<p>Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Kunst – mõistekaardid, kujundamine</p> <p>Ettevõtlus – enesemääratlemine ja analüüsimine</p> <p>Informaatika – info hankimine ja töötlemine arvuti abil, kujundamine</p>
--	--	---	---

	<p>Rollimäng.</p> <p>Loovtöö kirjutamine.</p> <p>Intervjuud erinevate inimestega.</p> <p>Õpimapi koostamine.</p>		
<p>Konfliktid</p> <p>Selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust. Teab ja kirjeldab efektiivseid ning ebaefektiivseid konflikti lahendamise viise</p>	<p>Konfliktide olemus ja põhjused.</p> <p>Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed iseseisev töö.</p> <p>Paaris- ja rühmatöö.</p> <p>Arutelu.</p> <p>Diskussioon.</p> <p>Juhtumianalüüs.</p> <p>Rollimäng.</p> <p>Õpimapi koostamine.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Suhtlemispädevus</p>	<p>Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Kunst – mõistekaardid, kujundamine</p> <p>Ettevõtlus – enesemääratlemine ja analüüsimine</p> <p>Informaatika – info hankimine ja töötlemine arvuti abil, kujundamine</p>
<p>Otsustamine ja probleemilahendus</p> <p>Oskab otsustamisel leida erinevaid lahendusviise, kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid,</p>	<p>Otsustamine ja probleemide lahendamine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p>	<p>Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Kunst – mõistekaardid, kujundamine</p>

<p>mõistab tagajärgi, vastutuse võtmist langetades.</p>	<p>väärtustab otsuseid</p> <p>Erinevate käitumisviiside leidmine probleeme lahendades, tagajärgedega arvestamine.</p> <p>Vastutus otsustamisel</p> <p>Iseseisev töö.</p> <p>Paaris-ja rühmatöö.</p> <p>Arutelu.</p> <p>Diskussioon.</p> <p>Juhtumianalüüs.</p> <p>Loovtöö kirjutamine.</p> <p>Praktiline ja uurimuslik ülesanne.</p> <p>Infootsing teabeallikatest.</p> <p>Õpimapi koostamine.</p>		<p>Ettevõtlus – enesemääratlemine ja analüüsimine</p> <p>Informaatika – info hankimine ja töötlemine arvuti abil, kujundamine</p>
---	--	--	---

Positiivne mõtlemine Nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi. väärtustab positiivset mõtlemist.	Positiivne mõtlemine. Positiivse jooned ja omadused endas ja teistes, nende märkamine. Iseseisev töö. Arutelu. Juhtumianalüü Loovtöö kirjutamine. Infootsing teabeallikatest. Õpimapi koostamine.	Sotsiaalne pädevus Väärtuspädevus Suhtlemispädevus Enesemääratluspädevus	Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus Kunst – mõistekaardid, kujundamine Ettevõtlus – enese määratlemine ja analüüsimine Informaatika – info hankimine ja töötlemine arvuti abil, kujundamine
--	--	---	---

14 7. klass inimeseõpetus

Õpitulemused	Õppesisu ja tegevus	Üldpädevused	Lõiming: aine ja valdkond
Inimese elukaar ja murdeea koht selles Iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka;	Areng ja kasvamine, neid mõjutavad tegurid; elukaar; murdeea koht elukaares; inimene oma elutee kujundajana; enesekasvatus ja valikud.	enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus	Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus. Bioloogia – pärilikkus Üldteemad: keskkond ja jätkusuutlik areng, tervis ja ohutus,

<p>kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;</p> <p>toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma elutee kujundajamisel;</p> <p>kirjeldab põhilisi enesekasvatusvõtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.</p>			<p>elukestev õpe ja karjäär planeerimine</p>
<p>Minapilt ja enesehinnang selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;</p> <p>kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;</p>	<p>Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine; konfliktide vältimine ja lahendamine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus, õpipädevus</p>	<p>Emakeel – funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Üldteemad: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p>

<p>kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;</p> <p>väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid;</p> <p>kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu;</p> <p>kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;</p> <p>demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.</p>			
<p>Inimene ja rühm</p> <p>Iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse,</p>	<p>Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus,</p>	<p>Emakeel: funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p>

<p>liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi;</p> <p>kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele;</p> <p>mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;</p> <p>võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi;</p> <p>kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;</p> <p>demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;</p> <p>selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes;</p> <p>väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.</p>	<p>Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.</p>	<p>väärtuspädevus</p>	<p>Ühiskonnaõpetus: rahvusvähemused, sallivus, inimõigused,</p> <p>Käsitöö ja kodundus: etikett, meeskonna juhtimine</p> <p>Võõrkeel: rühmitused väljaspool Eestit</p> <p>Kehaline kasvatus: aus mäng spordis</p> <p>Üldteemad: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, kultuuriline identiteet</p>
--	--	-----------------------	---

<p>Turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus;</p> <p>demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivald korral koolis;</p> <p>eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid;</p> <p>kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.</p>	<p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus</p>	<p>Emakeel: funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Bioloogia :kesknärvisüsteemi ehitus ja talitlus, Ühiskonnaõpetus: kooli sisekord,</p> <p>Kehaline kasvatus :ohutu liikumine ja liiklemine, kehalise aktiivsuse mõju tervisele</p> <p>Üldteemad: tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus, liiklus</p>
--	--	--	---

<p>Kohanemine murdeea muutustega</p> <p>Kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;</p> <p>selgitab, milles seisneb suguküpsus;</p> <p>kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;</p> <p>selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;</p> <p>kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;</p> <p>kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;</p> <p>selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.</p>	<p>.Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus</p>	<p>Emakeel</p> <p>Ühiskonnaõpetus:sooline võrdõiguslikkus, teadlik infotarbimine ja -elistamine</p> <p>käsitöö ja kodundus: riietus ja selle puhtus</p> <p>Bioloogia: inimese paljunemine ja areng</p> <p>Üldteemad: kodanikualgatus ja ettevõtlikkus, tervis ja ohutus, väärtused ja kõlblus,</p>
--	---	--	--

<p>Ise oma elu kujundaja</p> <p>Teab kuidas ja mil määral saab ise oma elu kujundada, Püstitab eesmärged, väärtustab ennast sellisena nagu on</p>	<p>Väärtused, kui valikute mõõdupuu, sihid elus, rahulolu iseendaga, toimetulek keskkonnas, kohanemine</p>	<p>Enesemääratluspädevus, sotsiaalne pädevus, suhtluspädevus, väärtuspädevus</p>	<p>Emakeel: funktsionaalne lugemine, kirjutamine, kõnelemine, ajakirjandus</p> <p>Kunst: plakati koostamine</p> <p>Üldteemad: elukestev õpe ja karjääriplaneerimine, väärtused ja kõlblus</p>
---	--	--	---

15 8. klass inimeseõpetus

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>1. Tervis</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;</p> <p>2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;</p>	<p>Tervis kui heaoluseisund.</p> <p>Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Terviseaspektide omavahelised seosed.</p> <p>Eesti rahvastiku tervisenäitajad.</p> <p>Tervislik eluviis ning sellega</p>	<p>Sotsiaalne pädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p>	<p>Bioloogia, eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus</p> <p>elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p> <p>teabekeskond</p> <p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonid tõhusaid viise otsuste langetamisel tervise seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;</p> <p>4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust;</p> <p>5) analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;</p> <p>6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;</p>	<p>seonduvate valikute tegemine ja vastutus.</p> <p>Tegurid, mis mõjutavad tervise seotud valikuid.</p> <p>Tervisealased infoallikad ja teenused.</p> <p>Tervise infoallikate usaldusväärus.</p> <p>Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana.</p> <p>Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid. Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad.</p> <p>Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek.</p>		<p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabe keskkond:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>7) analüüsib oma igapäevatoidu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;</p> <p>8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;</p> <p>9) oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;</p> <p>10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;</p> <p>11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest;</p>	<p>Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras.</p> <p>Abistamine, abi otsimine ja leidmine.</p>		

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
12) kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi			
<p>2. Suhted ja seksuaalsus</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;</p> <p>2) demonstreerib õpituatsioonioskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;</p> <p>3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes; 4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu</p>	<p>Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine.</p> <p>Suhete väärtustamine.</p> <p>Armastus.</p> <p>Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine seksuaalne areng. Seksuaalne orientatsioon.</p> <p>Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord.</p> <p>Turvaline seksuaalkäitumine.</p>	<p>Sotsiaalpädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p>	<p>Bioloogia, eesti keel, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>teabekeskond</p> <p>elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p> <p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p> <p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>teabekeskond:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>individuaalsust ning tunnete osas selles arengus;</p> <p>5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;</p> <p>6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;</p> <p>7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;</p> <p>8) kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;</p> <p>9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;</p>	<p>Rasestumisvastased meetodid.</p> <p>Seksuaalõigused. Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.</p> <p>HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.</p>		

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>10) teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;</p> <p>11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;</p> <p>12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;</p> <p>13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks</p>			
<p>3. Turvalisus ja riskikäitumine</p> <p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;</p>	<p>Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule.</p> <p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile.</p>	<p>Sotsiaalpädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p>	<p>Bioloogia, eesti keel, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus, matemaatika</p> <p>tervis ja ohutus: teabekeskond</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;</p> <p>3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;</p> <p>4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;</p> <p>5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki,</p>	<p>Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine.</p> <p>Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.</p>		<p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p> <p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p> <p>väärtused ja kõlblus:</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>teabekeskond:</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
<p>epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;</p> <p>6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.amiseks seksuaaltervise küsimustes.</p>			
<p>4. Inimene ja valikud</p> <p>Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.</p>	<p>Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.</p> <p>Mina ja teised kui väärtus.</p>	<p>Sotsiaalpädevus</p> <p>Väärtuspädevus</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Õpipädevus</p> <p>Ettevõtlikkuspädevus</p> <p>Matemaatikapädevus</p> <p>Suhtluspädevus</p>	<p>eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, kunstained, ühiskonnaõpetus, kehaline kasvatus</p> <p>teabekeskond:</p> <p>tervis ja ohutus:</p> <p>kodanikualgatus ja ettevõtlikkus:</p> <p>keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng</p> <p>elukestev õpe ja karjääriplaneerimine</p> <p>tehnoloogia ja innovatsioon</p>

Õpitulemused	Õppesisu	Üldpädevused	Lõiming
			väärtused ja kõlblus:

